

DATUM	06/03-2020
AAN	Commissie Mobiliteit en Milieu
VAN	Gedeputeerde van Essen
DOORKIESNUMMER	Klik hier als u tekst wilt invoeren.
ONDERWERP	Inspanningen provincie Utrecht ten behoeve van inwonersparticipatie

Hierbij willen we u informeren over de inspanningen die de provincie Utrecht levert om inwonersparticipatie in de energietransitie te bevorderen. Het is belangrijk te onderstrepen dat de energietransitie over meer gaat dan de RES-en. Met name bij inwonersparticipatie is deze grens fluïde. Uiteindelijk gaat het inwoners om de vraag wat er in hun directe omgeving gebeurt, of en hoe zij mee kunnen profiteren, en wat het betekent voor hun energievoorziening. Daarom noemen we hier ook onze bredere inspanningen; niet enkel voor zozeer die verbonden zijn aan de RES-en, die een positieve bijdrage aan participatie en lokaal eigendom in de energietransitie kunnen leveren.

Participatie in de energietransitie

De term 'participatie' wordt gebruikt voor een breed spectrum van activiteiten die het voor inwoners mogelijk maken om 'deel te nemen' aan de energietransitie. Wij onderscheiden hierbij twee vormen van participatie: procesparticipatie en projectparticipatie (lokaal eigendom).

Procesparticipatie

Procesparticipatie is het doorlopend en intensief contact tussen omwonenden, gemeenten, georganiseerde stakeholders en, indien aan de orde, de initiatiefnemers van een concreet project.

Daarbij is het van belang dat inwoners een stem gegeven wordt in het proces, dat de wederzijdse behandeling respectvol en eerlijk is, en dat alle betrokkenen een goede informatiepositie hebben (voor meer uitwerking, zie Green Deal 221 Participatie van de Omgeving bij Duurzame Energieprojecten).¹ In de praktijk is het vaak een proces waarbij de hele omgeving regelmatig wordt meegenomen in de ontwikkeling van het project, en daar ook op mag reageren. Daarnaast is er vaak een kleinere groep van omwonenden die intensiever betrokken zijn en meedenken en mee-ontwerpen met de initiatiefnemers. Hierbij is het belangrijk dat iedereen uit het gebied de mogelijkheid heeft gehad om deel te nemen aan dat intensievere traject, en dat de deelnemers aan die groep niet gezien worden als formele vertegenwoordigers van het gebied, in die zin dat zij kunnen instemmen namens het gebied. Hun rol is nadrukkelijk wel om de perspectieven van inwoners in te brengen in het proces.

Een participatieproces wordt meestal steeds intensiever naarmate het concreter wordt: gaandeweg vallen opties en mogelijkheden af, waarmee zich een steeds duidelijker beeld aftekent.

Projectparticipatie (lokaal eigendom)

Participeren in een project door inwoners en lokale bedrijven kan op allerlei manieren, waarbij in de praktijk meestal een combinatie van smaken wordt toegepast (zie afbeelding hieronder, afkomstig uit de Participatiewaaijer van de Participatiecoalitie).² Het vormgeven van projectparticipatie is een ontwerpvragestuk, en wordt daarom opgepakt als onderdeel van procesparticipatie. Afhankelijk van het project wordt daar een invulling aangegeven, waarbij het belangrijk is dat voor lokaal eigendom de grenzen bepaald worden door wat er binnen

¹ Zie: <https://www.greendeals.nl/green-deals/participatie-van-de-omgeving-bij-duurzame-energieprojecten>

² Zie: <https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/11/18/participatiewaaijer>

de business case mogelijk is. Voor het gemak hanteren we in het vervolg van deze memo de term 'lokaal eigendom' voor deze vorm van participatie.

Formele inspraak

Participatie is iets anders dan formele inspraak. Bij participatie worden belanghebbenden in een vroeg stadium of tijdens het vormgeven van beleid, bij gemeentelijke ontwikkelingen of het maken van plannen en de uitvoering ervan, betrokken. De formele, wettelijk geregelde inspraak vindt plaats nadat een plan is gemaakt. Op dat moment begint de formele, wettelijke procedure voor besluitvorming. Belanghebbenden kunnen dan via inspraak hun mening laten horen, bijvoorbeeld door het indienen van een zienswijze.

Hierbij is het belangrijk om op te merken dat participatie niet in plaats van formele inspraakprocedures komt en dat inwoners en organisaties ook nadat ze deelgenomen hebben aan procesparticipatie de mogelijkheid houden om de formele inspraakinstrumenten te gebruiken.

Inspanningen in de breedte van de energietransitie

Als provincie Utrecht willen we gemeenten ondersteunen in hun regierol in procesparticipatie, met name rondom concrete initiatieven. Zij nemen immers de meeste planologische besluiten en staan dichterbij inwoners. Daarom richten onze inspanningen zich primair op de vragen en behoeften die door gemeenten gearticuleerd worden. Zo hebben wij verschillende gemeenten geadviseerd en geholpen bij participatie voor het opstellen van lokaal beleid en in de werkwijze bij concrete initiatieven. Ook ondersteunen we op directe wijze, in advisering en door rollen te nemen in gemeentelijke projectteams. Waar het gaat om lokaal eigendom zien we juist meerwaarde in een provinciale aanpak, omdat we daarmee zorgen voor professionele en daadkrachtige energiecoöperaties, voor een gelijk speelveld, en binnen de gehele provincie bijdragen aan het realiseren van ambities op dit vlak.

Procesparticipatie

1. Ontwikkelen Blauwdruk

Van gemeenten wordt verwacht dat zij de regierol pakken in de participatieprocessen bij concrete zonne- en windprojecten. Voor veel gemeenten geldt echter dat zij nog maar beperkt ervaring hebben met projectontwikkeling van grootschalige wind- en zonneparken. Om gemeenten te helpen die regierol te pakken hebben we een aantal instrumenten ontwikkeld, zoals een Omgevingscan en de Blauwdruk hiernaast, die het participatieproces beschrijft vanuit de rol van gemeenten en een handleiding biedt per fase. Ook bevat het een overzicht van werkvormen voor participatie. Deze instrumenten zijn beschikbaar gesteld via de Energiewerkplaats ([link](#)).

Met het Nationaal Programma RES, kijken we hoe de door ons ontwikkelde Blauwdruk ook landelijk ingezet zou kunnen worden.

2. Ontwikkelen voorbeeld beleidskader participatie in de energietransitie

Op verzoek van een gemeente hebben wij een voorbeeld beleidskader ontwikkeld waarin richting gegeven wordt op het gebied van procesparticipatie maar ook lokaal eigendom bij grootschalige energieopwekking. Dit voorbeeld hebben wij via de Energiewerkplaats online beschikbaar gemaakt ([link](#)) voor alle gemeenten om te gebruiken als basis voor eigen beleid, dat vanzelfsprekend wel vertaald moet worden naar de eigen situatie van de betreffende gemeente.

3. Directe ondersteuning bij duurzame energieprojecten

Regelmatig adviseren en ondersteunen wij gemeenten over zonne- en windprojecten. Daarbij speelt participatie en lokaal eigendom vanzelfsprekend een belangrijke rol. Onze ondersteuning varieert van een actieve procesrol tot adviseren op planvorming en de voortgang, altijd afhankelijk van de vraag van de gemeente. Ook hebben wij steeds meer contact met energiecoöperaties over concrete projecten, waarbij we altijd de rol van de gemeente in het oog houden. We denken met initiatiefnemers mee en stellen ons netwerk ter beschikking.

4. Directe ondersteuning bij duurzame warmteprojecten

Een coöperatieve en participatief vormgegeven warmtevoorziening is een andere grote opgave binnen de energietransitie. Enkele gemeenten worden ondersteund door deel te nemen aan werkgroepen of te adviseren. Zo kijken we met een gemeente naar de mogelijkheden om een coöperatief warmtenet te realiseren en trekken we in Nieuwegein op met de gemeente en het consortium Warmtebron om inwoners te betrekken bij de de planvorming voor geothermie. Andere gemeenten adviseren we over de aanpak op wijkniveau.

Verder zijn we met NMU aan het bekijken hoe we projectleiders van energiecoöperaties kunnen trainen om warmteprojecten te trekken. Op korte termijn, maar pas als de Warmtewet 2.0 bekend is, zijn we voornemens een onderzoek uit te laten voeren om de mogelijkheden voor coöperatieve warmtevoorzieningen in beeld te krijgen. Hierover is nog veel onduidelijk en we merken dat gemeenten, vanwege hun regierol in de lokale warmtetransitie, dergelijke vragen regelmatig stellen.

Lokaal eigendom

1. Projectleiderspool energiecoöperaties

De provincie Utrecht is opdrachtgever van de projectleiderspool voor energiecoöperaties, waar de projectleiders van lokale initiatieven getraind en ondersteund worden. De uitvoering hiervan gebeurt door NMU, waarbij inhoud en focus wordt afgestemd met het programma Energietransitie van de provincie. Hiermee versterken we de slagkracht van lokale initiatieven.

2. Opzetten Regionaal projectenbureau / coöperatieve ontwikkelaar

De volgende stap in professionalisering van energiecoöperaties is het opzetten van een coöperatief provinciaal ontwikkelbureau voor grootschalige en complexe projecten, waar lokale energiecoöperaties eigenaar van zijn. Ondersteund door de Provincie Utrecht werken de Utrechtse energiecoöperaties hier momenteel aan, met als doel om in de zomerperiode duidelijkheid te hebben over de haalbaarheid, financiering en organisatievorm. Momenteel wordt dit proces zo vormgegeven dat als het haalbaar en gewenst blijkt, het Regionaal projectenbureau snel opgestart kan worden en daardoor een bijdrage kan leveren aan de realisatie van de ambities in de RES-en. Zodra de ontwerpfase afgerond wordt informeren we u hier nader over.

Op termijn zal deze organisatie zich ook op warmteprojecten gaan richten.

3. Ontwikkelfonds met Rijksoverheid

Zoals bekend wordt samen met vier andere provincies en het Ministerie van Economische Zaken & Klimaat gewerkt aan een ontwikkelfonds voor projecten van energiecoöperaties. Hiermee wordt de kans op realisatie vergroot en komen energiecoöperaties makkelijker aan kapitaal. Dit is wel vertraagd door complicaties bij het

ministerie. Momenteel onderzoeken we de mogelijkheden om energiecoöperaties in de tussentijd alsnog te faciliteren in hun vraag naar kapitaal, bijvoorbeeld door een tijdelijke voorziening te treffen.-

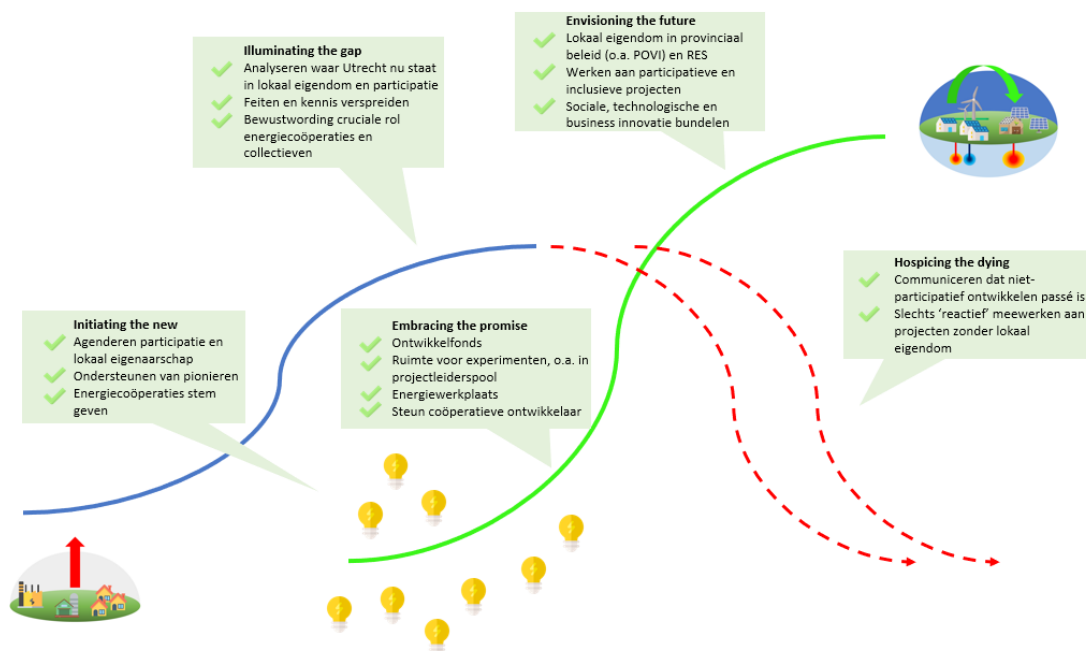
4. Energiewerkplaats Live! over lokaal eigendom en participatie

Op 19 mei organiseerden wij een digitale Energiewerkplaats Live! met daarbij sprekers van NMU, NVDE en Pels Rijcken. Hiermee willen we gemeenten zicht geven op hoe er vanuit energiecoöperaties, het duurzame bedrijfsleven en publiekrecht gekeken wordt naar lokaal eigendom en participatie. Als vervolg willen wij gemeenten vouchers aanbieden om een juridische check van Pels Rijcken op hun beleid te krijgen waar het gaat om op publiekrechtelijke grond lokaal eigendom en participatie te eisen.

Een volgende Energiewerkplaats Live! gaan we organiseren rond het thema van inwonersparticipatie bij warmteprojecten en hoe energiecoöperaties daarbij een rol kunnen spelen.

Rol provincie Utrecht

Bovengenoemde inspanningen dragen op verschillende manieren bij aan een participatieve energietransitie met lokaal eigendom. Onderstaande plaat plot een aantal van die inspanningen (niet uitputtend) in een transitie-model. Hiermee wordt duidelijk waar de inspanningen zich op richten en hoe ze samenhangen.

Inspanningen binnen de RES-en

1. Deelname aan werkgroepen Participatie

Elke Utrechtse RES heeft een werkgroep Participatie, al verschillen die qua organisatie en taak licht van elkaar. Binnen deze werkgroepen wordt momenteel per RES een participatie-strategie opgesteld. In elke RES nemen wij deel aan die werkgroep, waarbij we in de RES Amersfoort samen met de projectleider participatie en communicatie van het RES-team trekker zijn van de daar gevormde Taskforce Participatie. Ditzelfde aanbod hebben wij gedaan aan de RES U16, waar momenteel het RES-team voor de volgende fase wordt ingericht. Het idee is dat deze werkgroepen voor de regionale coördinatie gaan zorgen en gemeenten helpen met het opstellen van een eigen aanpak op maat, passend bij de context en de voortgang in de energietransitie. Hierbij willen we ook kennis en ervaringen van organisaties als energiecoöperaties en gebiedscommissies benutten. Dit gebeurt primair met het oog op de RES, maar als een gemeente ook een dergelijke aanpak wil ontwikkelen voor een concreet initiatief dan is die ruimte er ook.

Ook hierbij benutten we de bovengenoemde Blauwdruk die we ontwikkeld hebben. In het bijzonder gaan we in de werkgroepen de gebiedsgerichte aanpak uitwerken, zoals hiernaast weergegeven, per nader te onderzoeken gebied.

2. Uitvoeren onderzoek naar burgerschapstijlen en participatie + trainingen

In samenwerking met het provinciaal Programma Participatie laten we door Motivaction een provincie-breed onderzoek uitvoeren naar burgerschapstijlen gericht op de energietransitie. Hiermee wordt onderzocht hoe inwoners van Utrecht aankijken tegen de energietransitie, zowel de thema's die binnen de RES aan de orde komen als bredere aspecten, zoals het verduurzamen van de eigen woning. Ook wordt inwoners gevraagd hoe en op welke wijze ze willen participeren en informatie ontvangen. Deze resultaten, die op postcode-vier niveau opgeleverd worden, delen we met alle gemeenten binnen de RES en helpen in het vormgeven van de gemeentelijke participatie-aanpak.

Ook hebben we TNO gevraagd om in de zomerperiode een quick scan participatie uit te voeren op de RES-en. De resultaten daarvan worden in de vorm van een beknopt en beeldend rapport, maar vooral in werksessies voor gemeentelijke ambtenaren gedeeld. In aanvulling, en op verzoek van de drie RES-en, organiseren we ook praktische trainingen voor ambtenaren gericht op het gebruik van participatiemiddelen en de methode van strategisch omgevingsmanagement.

3. Inzet visualisatietools

Om tijdens (digitale) inwonersbijeenkomsten een beter beeld te kunnen geven van de ruimtelijke impact van zonnevelden en windturbines biedt de provincie Utrecht het gebruik van een tweetal 3D-visualisatietools aan binnen de RES-en. Deze kunnen op verzoek van gemeenten ingezet worden, waarbij experts van de provincie het gebruik ervan kunnen faciliteren.